

POSTANOWIENIE

31 stycznia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Kamil Zaradkiewicz

na posiedzeniu niejawnym 31 stycznia 2025 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa J.B. i K.B.
przeciwko Bank w W.
o ustalenie i zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej Bank w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu
z 15 grudnia 2023 r., I ACa 1486/23,

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2) zasądza od Bank w W. na rzecz J.B. i K.B. kwotę 2700 (słownie: dwa tysiące siedemset) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego wraz z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia orzeczenia pozwanej do dnia zapłaty.**

[M.O.]

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 15 grudnia 2023 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w sprawie z powództwa J.B. i K.B. przeciwko Bank w W. o ustalenie i zapłatę, na skutek apelacji strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego w Opolu z 27 lutego 2023 r., I C 1509/21, z urzędu sprostował niedokładności w wyroku Sądu I instancji wskazane w sentencji wyroku (pkt 1.), zmienił zaskarżony wyrok w punkcie II w ten sposób, że wyeliminowani zeń oznaczenie sposobu spełnienia świadczenia „łącznie” oraz

oddalił powództwo w zakresie odsetek ustawowych za opóźnienie liczonych od kwoty 20 400,45 CHF od dnia 12 marca 2020 r. od dnia 15 lipca 2021 r. oraz w punkcie III w ten sposób, że wyeliminował zeń oznaczenie sposobu spełnienia świadczenia „łącznie” (pkt 2.), oddalił apelację w pozostałym zakresie (pkt 3.), zasądził od strony pozwanej na rzecz powodów 8100 zł kosztów postępowania apelacyjnego z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia uprawomocnienia się orzeczenia zawartego w tym punkcie do dnia zapłaty.

Strona pozwana wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu II instancji, zaskarżając to orzeczenie w części, tj. w zakresie punktów 3. i 4. oraz wnosząc o uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części jak również o uchylenie w całości wyroku Sądu I instancji oraz orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie powództwa także w pozostałej części oraz o zasądzenie od powodów na rzecz pozwanej kosztów postępowania za obie instancje, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych; ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części jak również uchylenie w całości wyroku Sądu I instancji oraz o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania w całości Sądowi I instancji; ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części oraz o przekazanie sprawy Sądowi II instancji do ponownego rozpoznania w zaskarżonej części. Ponadto, pozwana wniosła o zasądzenie od powodów na rzecz pozwanej kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Uzasadniając wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania pozwana wskazała na występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych, które strona pozwana sformułowała w formie następujących pytań:

1) czy w przypadku uznania w wyniku kontroli incydentalnej obecnych w umowie o kredyt denominowany klauzul spreadowych nieokreślających głównego przedmiotu umowy, za niedozwolone (nieuczciwe) warunki umowne, prawidłowym jest uznanie umowy za nieważną w całości, skoro klauzule ryzyka walutowego, określające - zgodnie z jednolitym orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej - główny przedmiot tej umowy, nie stanowią niedozwolonych (nieuczciwych) warunków umownych?;

2) czy wobec umożliwienia kredytobiorcom posiadającym kredyty denominowane lub indeksowane do waluty innej niż waluta polska dokonywania spłaty rat kapitałowo-odsetkowych oraz dokonania przedterminowej spłaty pełnej lub częściowej kwoty kredytu bezpośrednio w tej walucie na podstawie art. 69 ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz.U. z 2024 r., poz. 1646, dalej jako: „pr. bank”), wzięwszy pod uwagę aksjomat racjonalności krajowego ustawodawcy, uzasadnione jest przyjęcie, że kredyty denominowane lub indeksowane do waluty innej niż waluta polska są kredytami udzielonymi w złotych polskich, skoro dokonanie przez kredytobiorcę spłaty raty kapitałowo-odsetkowej albo dokonanie przedterminowej spłaty pełnej lub częściowej kwoty kredytu bezpośrednio w walucie, do której denominowany lub indeksowany jest kredyt, prowadzi do skutecznego spełnienia świadczenia wynikającego ze stosunku zobowiązaniowego w postaci umowy kredytu oraz zaspokojenia wierzyciela w osobie kredytodawcy, bez konieczności dokonywania jakichkolwiek przeliczeń bądź innych operacji walutowych wpłacanych przez kredytobiorcę środków w walucie innej, niż waluta krajowa?;

3) czy brak poinformowania strony powodowej dochodzącej ustalenia nieważności (trwałej bezskuteczności) umowy kredytu indeksowanego bądź denominowanego do waluty obcej na podstawie twierdzeń o abuzywności postanowień dotyczących mechanizmu indeksacji (denominacji) o skutkach prawnych przyjęcia, iż umowa kredytu jest nieważna (trwale bezskuteczna) oraz odebrania od strony powodowej oświadczenia o rozumieniu i akceptacji przez nią konsekwencji przyjęcia, iż umowa kredytu jest nieważna (trwale bezskuteczna), stoi na przeszkodzie orzeczeniu w sentencji wyroku o nieważności (trwałej bezskuteczności) umowy lub przesłankowemu stwierdzeniu nieważności (trwałej bezskuteczności) umowy?

Ponadto, pozwana powołała się na potrzebę wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, tj.: 1) art. 4 ust. 2 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. z 1993 r., L 95, s. 29; dalej jako „dyrektywa 93/13”), art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, art. 65, art. 354, art.

358 § 2, art. 385¹ k.c. oraz art. 69 ust. 3 pr. bank.; 2) art. 496 w zw. z art. 497 k.c.; 3) art. 189 k.p.c.

Powodowie złożyli odpowiedź na skargę, w której wniesli o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie oraz o zasądzenie od pozwanej na swoją rzecz kosztów postępowania kasacyjnego według norm prawem przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna wniesiona przez pozwaną nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania koncentruje się wokół problematyki skutków uznania za abuzywne postanowień umowy kredytu indeksowanego kursem waluty obcej dotyczących zasad ustalania tego kursu na potrzeby wykonania umowy.

Zgodnie bowiem z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego za abuzywne należy uznać postanowienia przyznające bankowi uprawnienie do jednostronnego ustalania tego kursu (zob. wyroki SN: z 30 września 2020 r., I CSK 556/18; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22; z 8 listopada 2022 r., II CSKP 674/22; z 24 maja 2024 r., II CSKP 1560/22).

Tymczasem, źródłem abuzywności tego rodzaju postanowień jest również, a może przede wszystkim, nierównomierne rozłożenie pomiędzy stronami umowy ryzyka ekonomicznego związanego z ewentualną zmianą kursu waluty obcej. Z tego rodzaju nierównomiernym rozłożeniem ryzyka pomiędzy bankiem a konsumentami mamy do czynienia w niniejszym postępowaniu.

Ryzyko instytucji kredytowej (banku) jest bowiem bardzo ograniczone – to, że może ona uzyskać mniejszy zysk niż ustalony według kursu obowiązującego w dniu zawarcia umowy, jest w znacznej mierze przewidywalne i tylko nadzwyczajne sytuacje związane ze stanem gospodarki (kryzysy walutowe, krach giełdowy, wojna itp.) mogą doprowadzić do nadzwyczajnej zmiany na jego niekorzyść. Natomiast ryzyko konsumenta jest zasadniczo nieograniczone a wpływ na stopień tego ryzyka mają nie tylko zdarzenia o charakterze nadzwyczajnym, ale również zdarzenia

o bardziej przewidywalnym charakterze. Sytuacja konsumenta zależy każdorazowo od wahań „w górę” kursu waluty indeksacji, przy czym umowa kredytu zawarta przez strony nie przewiduje żadnej górnej granicy tego kursu, po której osiągnięciu dalszy jego wzrost nie wpływa już na wysokość świadczeń spełnianych przez konsumenta na rzecz banku. Poprzez wyznaczenie takiej granicy strony umowy dzieliłyby między siebie ryzyko związane ze wzrostem kursu waluty indeksacji. Jest to tym istotniejsze, że umowa kredytu generuje długoterminowy stosunek prawny, w związku z czym znaczny wzrost kursu waluty obcej względem kursu z dnia zawarcia umowy kredytu powoduje, że zostają zaburzone proporcje pomiędzy łączną wysokością rat kapitałowo-odsetkowych spłaconych przez konsumenta a wysokością udostępnionego mu kapitału.

W ten sposób dochodzi do nierównomierności ryzyka, które z uwagi na przewidziany w umowie kredytu mechanizm dla przedsiębiorcy jest istotnie ograniczone, zaś dla konsumenta nieograniczone. Innymi słowy, każdy kurs „w górę” według istniejącego w umowie mechanizmu, a zatem zmiana niekorzystna ekonomicznie dla słabszej strony umowy, jest dla konsumenta wiążący (*ad infinitum*) bez względu na jego wysokość czy okoliczności zmiany i to w nieograniczonym zakresie, na co konsument w żadnym razie nie ma wpływu. Natomiast analogicznego ryzyka *ad infinitum* bank na siebie wobec konsumenta nie przyjmuje. Taka sytuacja ma miejsce w niniejszej sprawie i to właśnie przesądza o abuzywnym charakterze zawartych w umowie postanowień dotyczących indeksacji (zob. wyrok SN z 16 maja 2024 r., II CSKP 1305/22).

W orzecznictwie TSUE przyjmuje się, że celem dyrektywy 93/13 jest ochrona konsumenta i przywrócenie równowagi pomiędzy stronami poprzez wyłączenie zastosowania warunków uznanych za nieuczciwe przy jednoczesnym zachowaniu, co do zasady, ważności pozostałych warunków umowy (wyroki TSUE: z 23 listopada 2023 r., C-321/22, ECLI:EU:C:2023:911, pkt 91; z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, ECLI:EU:C:2021:341, pkt 72 i przywołane tam orzecznictwo). Chodzi przy tym o zastąpienie formalnej równowagi praw i obowiązków stron, ustanowionej w umowie, równowagą rzeczywistą, która przywraca równość stron (wyrok TSUE z 15 marca 2012 r., C-453/10, ECLI:EU:C:2012:144, pkt 28 i przywołane tam orzecznictwo).

Zastąpienie wyeliminowanych z umowy postanowień abuzywnych dotyczących zasad ustalania kursu waluty obcej innym sposobem ustalania tego kursu, np. kursem średnim Narodowego Banku Polskiego, co jest postulowane w wielu skargach kasacyjnych wnoszonych przez banki, w tym w skardze wniesionej w niniejszej sprawie, nie doprowadziłoby do wprowadzenia rzeczywistej równowagi pomiędzy bankiem a konsumentem, ponieważ konsument dalej ponosiłby nieograniczone ryzyko związane ze wzrostem kursu waluty obcej. W umowie kredytu w dalszym ciągu nie byłoby bowiem postanowienia limitującego ryzyko ekonomiczne po stronie konsumenta. Zmieniłby się wyłącznie sposób ustalania kursu waluty obcej, co jest niewystarczające do uznania, że pozycja banku i konsumenta stała się równorzędna.

Odnosząc się z kolei do zagadnień prawnych sformułowanych przez pozwaną oraz wskazanych przez nią przepisów mających budzić wątpliwości i wywoływać rozbieżności w orzecznictwie, należy podkreślić, że kwestie podniesione przez skarżącą w ramach uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania były już przedmiotem wielu wypowiedzi Sądu Najwyższego. Istotne znaczenie ma w tym kontekście w szczególności uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, która z chwilą jej podjęcia uzyskała moc zasady prawnej w świetle art. 87 § 1 zd. 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn.: Dz.U. z 2024 r., poz. 622), i jako taka wiąże inne składy Sądu Najwyższego.

Zgodnie z uchwałą:

1. w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów.
2. w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie.

3. jeżeli w wykonaniu umowy kredytu, która nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, bank wypłacił kredytobiorcy całość lub część kwoty kredytu, a kredytobiorca dokonywał spłat kredytu, powstają samodzielne roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia na rzecz każdej ze stron.
4. jeżeli umowa kredytu nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, bieg przedawnienia roszczenia banku o zwrot kwot wypłaconych z tytułu kredytu rozpoczyna się co do zasady od dnia następującego po dniu, w którym kredytobiorca zakwestionował względem banku związanie postanowieniami umowy.
5. jeżeli umowa kredytu nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, nie ma podstawy prawnej do żądania przez którąkolwiek ze stron odsetek lub innego wynagrodzenia z tytułu korzystania z jej środków pieniężnych w okresie od spełnienia nienależnego świadczenia do chwili popadnięcia w opóźnienie co do zwrotu tego świadczenia.

Odpowiedzi sformułowane w punktach pierwszym i drugim uchwały determinują ocenę wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w szczególności w zakresie, w jakim pozwana wskazuje na możliwość utrzymania w mocy umowy kredytu indeksowanego kursem waluty obcej po wyeliminowaniu z niej postanowień dotyczących zasad ustalania tego kursu mających charakter abuzywny i zastąpienia ich innym sposobem określenia kursu waluty obcej, np. poprzez odwołanie się do kursu średniego NBP.

Odnosząc się do pozostałych kwestii podniesionych przez pozwaną w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania Sąd Najwyższy wskazuje, że:

- co do tego, czy umowy kredytu denominowanego lub indeksowanego do waluty innej niż waluta polska są kredytami udzielonymi w złotych polskich, Sąd Najwyższy wypowiedział się m.in. w wyroku z 27 kwietnia 2023 r., II CSKP 1027/22;
- co do możliwości stosowania stawki WIBOR do umowy kredytu indeksowanego po wyeliminowaniu z niej niedozwolonych postanowień dotyczących indeksacji Sąd

Najwyższy wypowiedział się już m.in. w wyrokach: z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22; z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1753/22;

- co do przysługiwania kredytobiorcy interesu prawnego, w rozumieniu art. 189 k.p.c., w ustaleniu nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z umowy kredytu Sąd Najwyższy wypowiedział się m.in. w wyrokach: z 26 maja 2022 r., II CSKP 19/22; z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 334/22.

- co do możliwości skorzystania przez bank z prawa zatrzymania Sąd Najwyższy wypowiedział się m.in. w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 19 czerwca 2024 r., III CZP 31/23, zgodnie z którą prawo zatrzymania (art. 496 k.c.) nie przysługuje stronie, która może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelności drugiej strony.

W odniesieniu do zagadnienia dotyczącego informowania przez sąd konsumenta-kredytobiorcy o skutkach stwierdzenia nieważności umowy kredytu Sąd Najwyższy wskazuje, że zagadnienie to nie pozostaje w związku z okolicznościami niniejszej sprawy, ponieważ powodowie otrzymali stosowne pouczenie i złożyli pisemne oświadczenia potwierdzające zapoznanie się z tym pouczeniem. Ponadto, strona pozwana nie wyjaśniła, dlaczego, w jej ocenie, pouczenie dokonane przez Sądy obu instancji nie było pełne i poprawne. Co więcej, na fakt ewentualnego zaniechania dopełnienia obowiązku informacyjnego może powołać się tylko konsument. Dyrektywa 93/13 ustanowiona została bowiem właśnie w interesie konsumenta, a jej stosowanie zmierza do udzielenia jemu ochrony, a ponadto nie można oczekiwać, że sąd w konkretnym sporze między konsumentem i przedsiębiorcą przewidzi i pouczy strony o wyniku wszystkich przyszłych sporów pomiędzy nimi, choćby mogących mieć źródło w tym samym stosunku prawnym (postanowienie SN z 9 sierpnia 2023 r., I CSK 5648/22).

Sąd Najwyższy zwraca również uwagę, że w wyroku z 7 grudnia 2023 r. (C-140-22; ECLI:EU:C:2023:965) TSUE orzekł, że 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że w kontekście uznania nieważności w całości umowy kredytu hipotecznego zawartej z konsumentem przez instytucję bankową ze względu na to, iż umowa ta zawiera nieuczciwy warunek, bez którego nie może ona dalej obowiązywać: stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej

prawa krajowego, zgodnie z którą wykonywanie praw, które konsument wywodzi z tej dyrektywy, jest uzależnione od złożenia przez tego konsumenta przed sądem oświadczenia, w którym twierdzi on, po pierwsze, że nie wyraża zgody na utrzymanie w mocy tego warunku, po drugie, że jest świadomy z jednej strony faktu, że nieważność wspomnianego warunku pociąga za sobą nieważność wspomnianej umowy, a z drugiej – konsekwencji tego uznania nieważności, i po trzecie, że wyraża zgodę na uznanie tej umowy za nieważną.

Z przytoczonych względów należało odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.). O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 w związku z art. 108 § 1, art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. w zw. z § 2 pkt 6 i § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (tekst jedn.: Dz.U. z 2023 r., poz. 1935).

SSN Kamil Zaradkiewicz

[M.O.]

[a.ł.]